

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,

д.е.н., професор, Національна академія внутрішніх справ

Тінізаційний тренд інституційної біполярності національної структури

У статті розглядається феномен суспільної організації вітчизняного соціально-економічного простору, її об'єктивне тяжіння до більшого обсягу тінізаційних форм, аніж у розвинутих структур, логіка їх сходження до сучасної мегатіньової форми – тіньового парасуспільства.

Ключові слова: параобщина, гібридні процеси, вертикальна корупція, капіталістична модернізація, тіньове парасуспільство.

В.А. ПРЕДБОРСКИЙ,

д.э.н., профессор, Национальная академия внутренних дел

Тенизационный тренд институциональной биполярности национальной структуры

В статье рассматривается феномен общественной организации отечественного социально-экономического пространства, объективное тяготение к большему объему тенизационных форм по сравнению с развитыми структурами, логика их восхождения к современной мегатеневой форме – теневого парообщества.

Ключевые слова: параобщина, гибридные процессы, вертикальная коррупция, капиталистическая модернизация, теневое парообщество.

V. PREDBORSKIJ,

doctor of Economics, professor, National Academy of Internal Affairs

Tinizatsiyyny trend institutional bipolarity national structure

The article deals with the phenomenon of social organization of national socio-economic area, its objective gravity tinizatsiyynu to more forms than in the developed structures of logic ascent to modern forms mehatinovoyi – parasuspilstva shadow.

Keywords: community, hybrid processes, vertical corruption, capitalist modernization, couple shadow society es.

Постановка проблеми. Наявність відтворення стійкого тренду щодо тінізації суспільних процесів, їх хронічної нестабільності, особливо щодо системи державного управління, викликає гостру потребу дослідження причин такого відтворення, що обумовлює системну деформацію зусиль суспільства щодо проведення широких суспільних реформ. У чому ж причини наявності в системі вітчизняного реформування цієї стійкої тіньової супутниці, їх системного неуспіху, високої адаптивної здатності антиреформістських сил?

Необхідність набуття сучасними суспільними реформами детінізаційного очищення знайшла відображення у ряді важ-

ливих законодавчих, нормативно-правових актів держави, таких як: Закони України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014–2017 роки» (2014), «Про запобігання корупції» (2014), Укази Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003) та «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми щодо реалізації зasad державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки» (2015), цілий ряд відом-

чих актів з питань відстеження процесів тінізації економіки та розроблення рекомендацій щодо обмеження її зростання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з тіньової економіки відносяться праці В.Д. Базилевича, А.В. Базилюка, О.І. Барановського, В.М. Бородюка, Г.С. Буряка, З.С. Варналія, А.С. Гальчинського, Я.Я. Дьяченка, С.О. Коваленка, І.І. Мазур, В.О. Мандибури, О.В. Турчинова та ін. Значний внесок у розробку адміністративно-правових і кримінально-правових аспектів протидії корупції зробили вітчизняні вчені-юристи.

У той же час у зв'язку з недостатнім системним вивченням явищ сучасних тіньових процесів, причини їх виникнення, вплив і розвиток потребують подальшого вивчення, зокрема, сучасні розвинуті тінізаційні форми, які мають потужний потенціал впливу на тіньову деградацію суспільства.

Метою статті є подальший дискурсивний розвиток вивчення причинного комплексу тіньового відтворення, дослідження логіки виникнення сучасних розвинутих тінізаційних форм, таких як тіньове парасуспільство, яке має найпотужніший потенціал впливу на тіньову, корупційну деформацію суспільних процесів.

Виклад основного матеріалу. Модернізація економіки залежних країн, так само як і України, запровадження моделі їх детінізаційного реформування мають спиратися на дослідження особливостей гармонізації соціально-економічної, інституційної архітектоніки, виявлення в них внутрішніх протиріч, у тому числі тінізаційного спрямування. Це потребує звернення до існуючого теоретичного досвіду вивчення таких структурних неоднорідностей, особливо з огляду на їх відмінне від домінуючих країн цивілізаційне (общинне) походження. У зв'язку з цим слід звернути увагу на общину як на соціально-економічний феномен, що найсуттєвішим чином обумовлює сучасні тінізаційні тренди.

Община являє собою: всезагальний принцип організації країни селянської організації, який зв'язаний не лише із по-земельними відносинами, але й з іншою системою зв'язків, які в сучасності існують в організації влади, суспільства; систему соборних мережевих зв'язків клієнтизму, побудованих на внутрішній солідарній підтримці та допомозі, внутрішньомережевому праві, сконцентрованих навколо патрона. Це мережа таких зв'язків, де особиста вірність патрону та інтересам общинної спільноти важить набагато більше, аніж сучасні альтернативи у формі ринкових переваг, статків, демократичні схеми прийняття рішень, а також професіоналізм державних бюрократій. Таким чином, община має гібридний приватно-публічний, тобто тіньовий, нетранспарентний характер організації. Общинні організації зазвичай зникають, але залишається як потужна соціальна пам'ять у вигляді матриці інституційних зв'язків, побудованих за принципами общини,protoобщинної організації.

В умовах співіснування protoобщини з квазіринком тінізаційні тренди цієї організації набувають вибухоподібного розвитку. Особливо небезпечним є тінізація адміністративного ресурсу в общинній організації, яка при системній тінізації перетворюється на систему вертикальної корупції. Лише гармонізація інституційних особливостей національної організації, видбудова генетично адекватних суспільних утворень (а не штучне намагання їх гноблення як архаїчних) дасть

змогу розбудувати гармонійно розвинуті системи організації вітчизняного суспільства, на їх основі забезпечити динамічний поступ національного реформування.

Так, відомий український економіст М.І. Зібер опублікував ряд окремих статей, а також велике дослідження «Нариси первісної економічної культури», в яких він значне місце відвів дослідженню общинних форм. Нагадавши про те, що сучасне його дослідження вивчення різних сторін життя первісних народів має великі успіхи, вчений підкреслив: «Общинні форми господарства в їх різних стадіях становлять універсальні форми економічної діяльності на різних ступенях розвитку» [1, с. 7].

Найвідоміший український економіст М.І. Туган-Барановський опублікував цілу серію ґрунтовних праць, в яких, на відміну від сучасних українських дослідників, велика увага була приділена майбутньому общинних форм, зокрема досвіду влаштування соціалістичних общин в історії людства та аналізу цього досвіду [2]. Найбільш ґрунтовні з них «Общественно-экономические идеалы нашего времени» (СПб., 1913) і «В поисках нового мира. Социалистические общины нашего времени» (СПб., 1913). Характерною рисою цих праць був той органічний зв'язок ідей соціалізму з ідеями общини – кооперації, який виявляв, надзвичайно переконливо доводив та оригінально інтерпретував М. Туган-Барановський, роблячи значний крок як у розвитку ідей майбутнього суспільства, так і в розвитку його теорії організації господарювання.

Остання стала ще одним вагомим аргументом велико-го вченого на користь необхідності врахування генетичної спадковості суспільної організації. М. Туган-Барановський досліджує різні типи й види кооперації, їх соціальні, організаційні та господарські характеристики, роль і можливості у захисті інтересів різних прошарків трудящих, їх можливості щодо зменшення напруги суспільних протиріч. Предмет особливої уваги науковця – сільськогосподарська кооперація різних видів, з розвитком якої вчений пов'язував надії на піднесення рівня ефективності суспільної організації. Особливе значення він приділяє розвиткові кооперативного руху в Україні, вбачаючи в ньому шлях не тільки до піднесення економіки, а й до національного та культурного відродження її народу [3, с. 125–126; 4, с. 13–14].¹

Дослідження особливостей субдакційного розвитку країн «селянської цивілізації», втягнутих у сучасну капіталістичну систему як її периферія, в теорії тіньової економіки проведено, зокрема, у працях Е. де Сото, що дало можливість зробити принципові висновки: вплив домінуючих західних систем господарювання, капіталістичної організації в цих країнах не могли витіснити організаційні форми, побудовані на общинних засадах. І не тільки не могли витіснити і трансформувати економічну структуру на властивих її засадах, а й мали суттєву потребу у зміцненні альтернативних форм. Інакше кажучи, для проникнення та розвитку в певному секторі економіки країн капіталістичної периферії капіталістичних форм

¹ Акцентуючи увагу на наявності суттєвої общинної традиції в організації української економіки, звичайно, треба пам'ятати про її більш обмежений характер, менш питому вагу в структурі суспільної організації, ніж, скажімо, Росії. Для Українця, порівняно із росіянином, більш притаманне тяжіння до хутірського способу господарювання та психологічно притаманна наявність більш індивідуалістичного характеру. Це, до речі, на нашу думку, відбуває більш збалансований, симетрично-двоїстий характер форм організації економіки України – приватно-общинний, переходний від російських форм організації до західноєвропейських.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

інші сектори цієї економіки повинні були «відступити» до засад організації, побудованих на общинній пам'яті, перетерпіти свою «архаїзацію» та «примітивізацію», стали більш традиційними за своєю структурою, ніж до цього. Капіталістична модернізація в країнах «селянської цивілізації» призводить до утворення двоїстої гібридної структури суспільної організації, посилення економічного фундаменталізму, общинної соціальної пам'яті у суспільних структурах і одночасного посилення тінізації економічного життя [5, с. 486–487].

Причинами архаїзації, як і наслідками осяжної суспільної тінізації, є будь-який надлишковий модернізаційний тиск домінуючого способу виробництва на соціально-економічні структури традиційного суспільства як у вигляді його прямої експансії в його структуру суб'єктів політичного, державного управління, господарювання, організаційного досвіду, культури, досягнень західного менеджменту, впливу міжнародних організацій, фінансового капіталу чи посередництва такої експансії у вигляді вітчизняних елітних структур, так і навпаки – зайдовою закритістю, сприйняттям західного способу виробництва і життя як суто ворожого, активною протидією йому в організації макроекономічних процесів, тобто автаркичною побудовою суспільства – зведенням запізного муру проти Заходу; лише дотримання необхідного балансу, гармонії у взаємному збагаченні цивілізаційними досягненнями в умовах глобалізаційних взаємодій, інтеграції є оптимальною стратегією трансформації суспільства з мінімальним вантажем тінізаційних процесів при цьому.

Дискурс щодо особливостей суспільної організації залежних країн має вже певну історію. Так, прихильники неокласичного напряму зробили спробу створити на противагу неокейнсіанським системам економічного зростання свою концепцію модернізації [6]. Економічне зростання в теоріях кейнсіанців, доводили вони, являє собою зміну лише техніко-економічних параметрів, що не зачіпає всього комплексу соціально-економічних передумов. Як наслідок, кейнсіанські теорії зростання, в центрі уваги яких перебувала проблема співвідношення заощаджень та інвестицій, повинні були поступитися першістю неокласичним теоріям, аналізували рівновагу між нагромадженням капіталу і зростанням населення. Це означало, за справедливим зауваженням неокласиків (У.А. Льюїса, Дж. Фея, Г. Раніса, Д. Йоргенсона, С. Окави та ін.), врахування реального дуалізму слаборозвиненої економіки: двома її компонентами є традиційний сільськогосподарський та сучасний промисловий сектори.

На думку У.А. Льюїса, в основі дуалізму, що існує у слаборозвинених країнах, лежать різні закони розподілу. В промисловості визначальним чинником є ринок і діє закон граничної продуктивності, який прирівнює реальну заробітну плату до граничного продукту праці. В аграрному секторі визначальним фактором є місцеві інститути, що регулюють постійну інституційну заробітну плату, яка визначається середнім продуктом праці.

У моделі Дж. Фея і Г. Раніса дуалізм розуміється ширше: ця модель акцентує увагу на надзвичайно важливому процесі перекачування трудових ресурсів із сільського господарства в місто, намагається знайти ефективні форми урбанізації населення в «третьому світі». Дійсно, якщо для розвинених країн і Латинської Америки ця проблема в да-

ний час не так актуальна, тому що с населення живе в містах, то в країнах Південної та Східної Азії та Африки ця проблема надзвичайно важлива, оскільки від 66% до 70% проживає в сільській місцевості та зайняті в сільському господарстві.

Безсумнівним достоїнством цієї моделі (на відміну від неокейнсіанських теорій) є пошук внутрішніх джерел модернізації. Ці джерела, однак, зведені лише до товарного надлишку в сільському господарстві. На жаль, Фей і Раніс, так само як і Льюїс, абсолютноїзують ринковий механізм, неправомірно поширюючи його дію не тільки на сучасний, але і на традиційний сектор економіки. При цьому в первинному варіанті моделі викладалися дещо ідеалістичні погляди на зовнішню торгівлю між «Північчю» і «Півднем» як на взаємодоповнюючу один одного, форму.

Під впливом критики дуалістичні теорії модернізації зазнали значних змін. Вдосконалення йшло, з одного боку, шляхом ускладнення моделей і подальшого розвитку їх технічних характеристик, а з іншого – шляхом врахування інших секторів (експортивного сектора, сфери послуг тощо) і створення багатосекторних моделей модернізації. Зокрема, були зроблені спроби більш детального аналізу ресурсів у кожному з секторів, а також витрат, пов’язаних з їх переміщенням з одного сектору в інший. У ряді моделей вчені спробували врахувати наслідки технічного прогресу, і насамперед співвідношення між трудо- і капіталоінтенсивними технологіями, а також зв’язок між НТП і накопиченням.

Однак навіть ускладнені моделі модернізації страждали від низки недоліків, притаманних усім концепціям дуалістичної економіки, і були мало пристосовані до вирішення поточних практичних завдань. З’ясувалося, що одних економічних заходів явно недостатньо. Навіть у своїх класичних – західно-європейських – формах процес первісного нагромадження капіталу вимагає застосування широкого арсеналу заходів позаекономічного примусу. У країнах, що розвиваються, подібні заходи необхідні в набагато більшій мірі. Дуалістичні теорії, що обмежуються головним чином академічним аналізом, виявилися нездатними виробити дієву систему політичних рекомендацій для лідерів країн «третього світу». Справа в тому, що сам дуалізм виявився набагато більш складним соціально-економічним явищем. Реально це не тільки дуалізм аграрної сфери та промисловості, міста і села, а й багатьох сторін соціально-економічного життя суспільства, що розвивається. Значним є не лише загальне відставання у розвитку. Винятково важливою є роль держави у формуванні ефективної підтримки адекватних форм реформації на підставі вивчення генетичної особливості соціально-економічної організації окремих країн.

Так, процес модернізації економіки залежних країн, на нашу думку, пов’язаний з проблемою асинхронного розширеного відтворення елементів, що утворюють економіку цих країн, і у зв’язку з цим – утворенням у ній структурних розривів – «порожнеч» на тому місці, де повинно існувати яке-небудь виробництво, необхідне для забезпечення збалансованого розвитку економіки [7, с. 93–100].

На відміну від розвинених країн, де структурні розриви мають внутрішньосекторний характер, а в економічній структурі присутні всі необхідні для синхронного розвитку елементи, у залежних країнах, до яких належать країни селянської,

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

общинної цивілізації, відсутній ряд блоків економічної структури, необхідних для нормального збалансованого розвитку. Це обумовлено самим характером розвитку залежності економіки, способом модернізації цих країн, яка повинна виконати функцію підтягування до зміни циклічних етапів технологічного способу у розвинених країнах.

Таким чином, одним із базових атрибутів економічної структури країн селянської цивілізації є відсутність в ній ряду блоків, необхідних для синхронного розвитку, а звідси і потреба у періодичній модернізації. Критична маса господарських блоків, необхідних для синхронного розвитку, визначається наявністю такої ситуації, коли всі елементи економічної структури функціонують і підтримують процес розширеного відтворення, не маючи потреби у підтримці ресурсами, що надходять до системи централізованого безеквівалентного перерозподілу. Таку критичну масу господарських блоків С.В. Онищук та М.В. Білоусенко називають цілісною індустріальною структурою (ЦІС). Особливо велике значення в умовах ЦІС має інфраструктура. Якщо за обсягами виробництва валового внутрішнього продукту на душу населення залежні країни відстають від розвинутих у десятки разів, то щодо рівня інфраструктурної щільності – у сотні та тисячі разів.

Стан економічної структури, при якому відсутність будь-якого блоку економічної структури, необхідного для структурного розвитку, призводить до неможливості для сусідніх блоків функціонувати без перманентного централізованого позавартісного перерозподілу на їх користь суспільних ресурсів, що вилучаються із інших блоків, має назустріч структурного розламу. Останній є якісно новим явищем, яке має суттєві відмінності за наслідками для розвитку тінізаційних процесів від структурного розриву.

Таким чином, міжсекторний розлам разом з іншими притирччями незавершеної модернізації, наприклад, «гібридизацією» влади, призводить до виникнення потужної тінізації економічних процесів, зокрема явищ бюрократизації, розвитку корупції, функціонування елітної економіки.

Дуалістичний характер побудови вітчизняної економіки, наявність в ній, з одного боку, промислово-фінансового сектору, з іншого – традиційного, неформального, доповнюється поділом першого на елітний та ординарний. Виникає гостра необхідність забезпечення таких комунікаційних зв'язків між ними, які б забезпечили швидкий прогресивний, гармонійний розвиток всієї економічної структури.

Інституційна форма національного суспільства на підставі міжсекторного розламу поділяється на дві групи – елітну та ординарну² та дві підгрупи в кожній – парамодернізаційна та паразитарну, архайчу. Всі вони виникають і функціонують на базі історичної пам'яті про общинну матрицю суспільної організації (що й обумовлює особливу «чутливість» національно-суспільства до кулуарних, кланових системно-корупційних зв'язків і впливів), «moderнізованих» налаштованістю паразитарних структур на перетворення адміністративної функції на «бізнес-проект». У даний час, як відмічає О. Пасхавер, паразитарно-елітний (олігархічний) клас є домінуючим [9].

Логічним наслідком розвитку гібридних тіньових структур, побудованих на деформації квазіринкових відносин і прото-

² Аналіз цієї інституційної групи національної структури як системи неформальної організації, розглянуто в статті «Неформальна економіка як передумова девіації сучасної елітної структури» [8].

общинних утворень за сучасних умов, є формування потужної структури тіньового парасуспільства, сила та слабкості кланової організації якого, його надзвичайна закритість та нетранспарентність утворюють внутрішню систему його протиріч.

Так, сучасна панівна, паразитарна, тіньова економіка – це базовий (у межах загального економічного простору) системаутворюючий сектор народногосподарської структури, як правило, за межами реального сектора, який визначає головне спрямування, систему головних інтересів і протиріч економічного розвитку, характер зв'язку між базовим і периферійними секторами. Це синергетична форма утворення та розширення структурного розламу, що покладено на підсилення потоку гібридизації (синкретизму) вищих ланок влади та великого бізнесу. Дослідження конкретної соціально-економічної форми елітного сектору, його зв'язків з тіньовою державою залежить від відповідних функцій історичного етапу розвитку всієї економічної структури суспільства, в яких відбувається модифікація цієї форми. В умовах кризи державного управління, загострення протиріч модернізації, панування як провідної тіньової функції перерозподілу власності та влади елітний сектор не може не набувати паразитарної форми.

Головним виявом сущності синкретизму «автономної» держави та тіньового, паразитарного (олігархічного) сектора є системаprotoобщинних відносин господарювання для обмеженого кола осіб, забезпечених олігархічними, політичними відносинами, корупційними та родинними зв'язками з вищими щаблями адміністративної та судової влади, правоохоронних органів, відсутністю досконалої економічної, політичної, кадрової конкуренції в поєднанні з необмеженим монопольним доступом до національних ресурсів країни. Форма існування інституційного симбіозу елітного сектора та «автономної» держави набуває форми тіньового парасуспільства – як мегатіньового квазіобщинного утворення. У цих умовах корупція набуває системного характеру, стає неодмінним атрибутом адміністративної системи, іманентним способом її регуляції. Інституційна спроможність офіційної держави значно знижується. Стрижнем тіньової protoобщинної структури «автономної» держави за цих умов стає вертикальна корупція, тіньовий бізнес на адміністративному ресурсі, системний адміністративний корупції. Тіньове парасуспільство – це закрита сфера народного господарства, що монополізована олігархічними структурами, які мають на меті отримання надвисоких доходів за допомогою використання значною мірою спекулятивного фінансового капіталу та паразитарного адміністративного ресурсу. Існує як пануюча тіньова структура, тіньове парасуспільство утворює, відповідно до своїх потреб, і тіньову політичну, соціально-економічну інфраструктуру, що зумовлює значне посилення тіньового режиму функціонування рядових суб'єктів господарювання.

Синергетичне поєднання політичної, фінансової, економічної кризи в країні. численні фактори «гібридної війни» активно виконують тіньову protoобщинну по суті функцію щодо посилення перерозподілу власності та влади на користь суб'єктів паразитарного, тіньового парасуспільства, розширення меж війни між його кланами.

У той же час за останні 25 років в умовах соціальних і технологічних перетворень виник впливовий та активний клас громадянського суспільства, інтереси якого є запереченням

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

інтересів паразитарних структур, одночасно вони (інтереси прогресивної складової еліти) неминуче базуються на модернізаціїprotoобщинних зв'язків. У цьому й сила даного класу і наявність загроз їх переродження на паразитарну.

Небезпека гальмування соціально-економічного реформування з боку тіньового парасуспільства виявляється, перш за все, у монополізації певними паразитарними владою елітними структурами використання можливостей державної влади у своїх інтересах, перетворення держави на інструмент забезпечення свого олігархічного панування. Сучасний паразитарний елітний сектор є стрижнем такого небезпечного явища, що становить найбільшу небезпеку гальмування модернізації суспільства, як економічна злочинність.

Синергізм факторів гальмування реформування суспільства з боку суб'єктів прискореної тінізації соціально-економічних процесів знаходить концентрований вираз у наступних зростаючих негативних тенденціях:

- здійснюється руйнування здорової частини економіки за рахунок перерозподілу на її плечі загального податкового тягаря, застосування проти неї кримінальних методів впливу, в тому числі із використанням офіційної адміністративної системи, недобросовісної конкуренції;
- існування тіньової економіки, формування її доходів сплачується за рахунок суспільства, тобто є для нього паразитарним утворенням і призводить до зменшення доходів консолідованого бюджету країни;
- розвиток тіньової економіки активно впливає на посилення корупції серед державно-господарського, владо-силового та правоохоронного апарату, якщо стає більш прив'язаним до розквіту злочинного бізнесу;
- існування тіньових економічних процесів обмежує обсяги накопичення капіталу внаслідок існування надлишкового його використання для паразитарного перерозподілу влади, власності, домінуючих фінансових потоків, споживання криміналітету, обмеження його інвестування в країні через кримінальний експорт в інші країни та негативний вплив на залучення іноземного капіталу у зв'язку з формуванням кримінального середовища всередині країни;
- тіньовий економічний сектор активно руйнує систему управління держави, підприємницького сектору, призводить до її переродження, посилення антисоціального спрямування. На наш погляд, це головна загроза гальмування з боку тінізації та економічної злочинності суспільству.

Побудова ефективної системи безпеки економічного розвитку в процесі трансформаційних процесів як засобу протидії тінізації економіки та ліквідації паразитичного елітного сектору спирається насамперед на низку факторів, серед яких базове місце займає форма держави. Сучасна держава має будуватися на основі моделі, який, з одного боку, відповідають загально-цивілізаційні норми, що тією чи іншою мірою є визнаними у світі, з іншого – вона має враховувати умови, фактори, генетичний код, що визначають існування конкретної держави на основі її політичного, економічного і духовного життя як у минулому, так і сучасному та майбутньому, тобто цивілізаційні особливості.

Реалізація принципів соборності у реформуванні українського суспільства як адекватної його генетичному корінню форми організації державної влади, зокрема з урахуванням досвіду ін-

ших країн селянської цивілізації, має величезне значення для загального підвищення ефективності держави, детінізації економічної структури за рахунок обмеження паразитизму елітного сектора, зниження бюрократичного навантаження на систему державного управління. Застосування цих принципів до проведення політичної реформи дає підстави зробити висновок про те, що парламентсько-президентська форма правління, а ще краще парламентська, близьча, адекватніша організаційній пам'яті вітчизняного суспільства.

Стратегія модернізації економіки України на основі дуалістичної соборної детінізаційної моделі поділяється на кілька головних напрямів:

- по-перше, вітчизняна економіка суспільства для отримання адекватної своєму генетичному коду інституційної структури має набути біполлярної форми, що означає організаційне зосередження на одному полюсі сучасних, ефективно великих (елітних за функцією позитивного локомотива перш за все) підприємств, що визначають науково-технічний, технологічний рівень виробництва, на іншому, спираючись на величезний неформальний сектор селянської цивілізації – великої кількості дрібних господарських форм, які повинні бути інтегрованими у розвинуті солідарні кооперативні структури;
- по-друге, формування соборної – солідарної детінізаційної структури – вимагає формування функціональних зв'язків великих підприємств не аграрної сфери, гадано торгових фірм з широкою базою дрібних підприємств – сателітів;
- по-третє, держава повинна докласти надзвичайних зусиль для допомоги ординарному, у тому числі аграрному, сектору, насамперед для гармонізації біполлярної інфраструктури, створення розгорнутої мережі її горизонтальних та вертикальних зв'язків, фінансового, інвестиційного, технічного та кадрового забезпечення кооперативного руху; альтернатива цьому – обвальний характер поширення тінізаційних процесів, їх експансія в інші «великі» сучасні сектори економіки, загальна деградація, архаїзація та тінізація аграрної, неформальної сфери.

Висновки

Модернізація економіки залежних країн, так само як і України, запровадження моделі їх детінізаційного реформування мають спиратися на дослідження особливостей гармонізації соціально-економічної, інституційної архітектоніки, виявлення в них внутрішніх протиріч, у тому числі тінізаційного спрямування. Це потребує звернення до існуючого теоретичного досвіду вивчення таких структурних неоднорідностей, особливо з огляду на їх відмінне від домінуючих країн цивілізаційне (общинне) походження. У зв'язку з цим слід звернути увагу на общину як на соціально-економічний феномен, що найсуттєвішим чином обумовлює сучасні тінізаційні тренди.

Капіталістична модернізація в країнах «селянської цивілізації» призводить до утворення двоїстої гібридної структури суспільної організації, посилення економічного фундаментализму, общинної соціальної пам'яті у суспільних структурах і одночасного посилення тінізації економічного життя.

Таким чином, інституційна форма національного суспільства на підставі міжсекторного розламу поділяється на дві групи – елітну та ординарну та дві підгрупи в кожній – парамодернізаційну та паразитарну, архаїчну. Всі вони вини-

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

кають і функціонують на базі історичної пам'яті про общину матрицю суспільної організації (що й обумовлює особливу «чутливість» національного суспільства до кулуарних, кланових системно-корупційних зв'язків і впливів), «модернізованих» налаштованістю паразитарних структур на перетворення адміністративної функції на «бізнес-проект». У даний час, як відмічає О. Пасхавер, паразитарно-елітний (олігархічний) клас є домінуючим.

У той же час за останні 25 років в умовах соціальних і технологічних перетворень виник впливовий та активний клас громадянського суспільства, інтереси якого є запереченням інтересів паразитарних структур, одночасно вони (інтереси прогресивної складової еліти) неминуче базуються на модернізаціїprotoобщинних зв'язків. У цьому й сила даного класу і наявність загроз їх переродження на паразитарну.

Список використаних джерел

1. Зибер Н. Избранные экономические произведения: в 2 т. / Н. Зибер. – М.: Соцэгид, 1959. – 694 с. – Т. 2.
2. Туган–Барановский М.И. В поисках нового мира. Социалистические общины нашего времени / М.И. Туган–Барановский. – СПб., 1913. – 100 с.
3. Туган–Барановский М.И. Кооперація. Її природа та мета / М.И. Туган–Барановский. – Львів, 1936. – 143 с.
4. Туган–Барановский М.И. Чи потрібні Україні свої національні кооперативні центри / М.И. Туган–Барановский // Кооперативна зоря. – 1918. – №4. – С. 13–14.
5. Пахомов Ю.М. Глобальні регулятори конкурентності економічних систем / Ю.М. Пахомов // Глобалізація і безпека розвитку. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 480–520.
6. Lewis A. The Roots of the Development Theory / A. Lewis // Handbook of Development Economics. – Vol. 1. 3rd ed. Amsterdam, 1993. – Р. 27–37.
7. Онищук С.В. Исторические типы общественного воспроизводства: политэкономия мирового исторического процесса / С.В. Онищук, М.В. Белоусенко. – 2-е изд. – Донецк: РИАДонГТУ, 1999. – 152 с.
8. Предбурський В.А. Неформальна економіка як передумова девіації сучасної елітної структури / В.А. Предбурський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. Науково–дослідного економічного ін–ту Мін–ва економіки України. – К., 2015. – Вип. 11. – С. 3–7.
9. Пасхавер А. Война миров / А. Пасхавер // Новое время страны. – 2016. – №1. – С. 12.

О.А. ОСАДЧА,

к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів, Київський національний торгівельно–економічний університет

Формування видатків бюджету на охорону здоров'я в Україні

У статті розглянуто структуру та загальний перелік видатків державного бюджету України. Проаналізовано сучасний стан фінансування охорони здоров'я в Україні та напрями формування видатків бюджету на охорону здоров'я, а також запропоновано шляхи зміни обсягів фінансування. Подано порівняльну оцінку програмно–цільового методу як методу планування і бюджетування закладів охорони здоров'я. Обґрунтовано запровадження сучасних механізмів і методів фінансування системи охорони здоров'я України при проведенні системних реформ.

Ключові слова: охорона здоров'я, зведеній бюджет, структура видатків бюджету, програмно–цільовий метод.

Е.А. ОСАДЧАЯ,

к.э.н., ст. преподаватель кафедры финансов, Киевский национальный торгово–экономический университет

Формирование расходов бюджета на здравоохранение в Украине

В статье рассмотрены структура и общий перечень расходов государственного бюджета Украины. Проанализированы современное состояние финансирования здравоохранения в Украине и направления формирования расходов бюджета на здравоохранение в Украине, а также предложены пути изменения объемов финансирования. Данная сравнительная оценка программно–целевого метода как метода планирования и бюджетирования учреждений здравоохранения. Обосновано внедрение современных механизмов и методов финансирования системы здравоохранения Украины при проведении системных реформ.

Ключевые слова: здравоохранение, сводный бюджет, структура расходов бюджета, программно–целевой метод.

О.А. OSADCHA,

candidate of economic sciences, senior lecturer in finance Kiev National Trade–Economic University

The article deals with a general list and the structure of state budget expenditures. Analyzed the direction of the budget expenditure on health and current state of health care financing in Ukraine, as well as the ways of funding changes. Reasonably introduction of modern mechanisms and methods of financing the health care system of Ukraine in conducting systemic reforms. A comparative assessment of the program – target method as a method for planning and budgeting of health care institutions

Keywords: healthcare, consolidated budget, budget structure, program – target method.

Постановка проблеми. Охорона здоров'я населення є одним із найважливіших компонентів сучасної соціальної політики усіх країн світу. Від загального стану здоров'я населення залежить рівень економічного розвитку країни. В Україні стан громадського здоров'я та охорона здоров'я населення залишаються незадовільними. Це пов'язано з

екологічною кризою, економічною, політичною та демографічною ситуацією в державі і, як результат, з недостатнім фінансуванням галузі. Формування сукупного бюджету системи охорони здоров'я завжди залишається актуальним питанням як для України, так і для більшості розвинених країн світу.